

Tartalom:

Rövid hírek, információk
Programjaink
Szakmai cikkek
Betegségek bemutatása 9.
Könyvek és filmek
Márai 9.

Rövid hírek, információk

PSZICHOTERÁPIA

a klinikum, szociális ellátás, mentálhigiéne, nevelési tanácsadás, szervezeti tanácsadás, prevenció szakmai folyóirata
18. évfolyam, 4. szám

Elméleti tanulmány

Buda Béla: Spiritualitás és pszichoterápia

Áttekintő tanulmány

Bartha Dávid Péter: A transzperszonális pszichológia jelenlegi fejlődését legjobban befolyásoló elméleti megközelítések

A gyakorlat kérdései

Stuart W. Twemlow, Peter Fonagy, Frank C Sacco: A mentalizáló közösségek fejlődéslélektani megközelítése. A "békés iskolák" kísérlet. Fordította: Gaskó Ágota, Horváth Boglárka és Sarkadi Borbála

Kincsház

Hermann Imre: Miért hagyta el Gauguin a családját? fordította: Hansjürgens Annamária

Így dolgozunk... — óraleírások

*Bokor László: A kölcsönhatások sokrétűségének megjelenése a terápiás folyamatban
Standard pszichoanalitikus ülés bemutatása*

Álláspont

A gyakorló orvos és a pszicho-szakember — Dobó Katalin · Ormay István · Riskó Ágnes · Túry Ferenc

Konferenciák — *Kiss Tibor Cece · Szőnyi Gábor · Tiringier István*

A Pszichoterápia folyóiratról — *Füredi János*

Szakkönyv-listák — *Animula · Lélekben Otthon · Ursus libris*

Könyvismertetések

Spiritualitás és pszichoterápia

Buda Béla

Az utóbbi évtizedekben a modernitást uraló tudományos racionalizmus elhalványulóban van, és a legkülönbözőbb olyan nézetek terjednek, amelyek ellentmondanak neki, de amelyeket a mai ember szívesen elfogad, mert annak tanai rá relevánsak, az ő mindennapi problémáiban ígérenk megoldást. A tanulmány a spiritualitás terjedését és formáit tekinti át. Ezek egy része valamilyen szekuláris vallásosságot jelenít meg, más része mintegy helyettesíti a pszichoterápiát. A pszichoterápiában is kialakultak olyan irányzatok, amelyek az emberi személyiség nem biológiai, sok szempontból misztikus képességeit és erőit használják fel. Ezek az irányzatok (például a humanisztikus pszichoterápiák) nem feltétlen kérdőjelezik meg a lélektant, hanem annak határait próbálják kitágítani. A spiritualitás jelenségeivel a pszichoterapeuták gyakran találkozhatnak, és akkor állást kell foglalniuk velük kapcsolatban. Egyszerűbb a megítélés (a terápiás megoldás nem feltétlen az), ha a spiritualitás megnyilvánulása kóros, a realitás felől elterelő. Érdemes azonban összegyűjteni a tapasztalatokat és szakmai megbeszélések vagy adatgyűjtések, vizsgálatok tárgyává tenni, ha a spiritualitás élményvilág a mindennapi életfeladatokat nem zavarja, vagy éppen a személyiség fejlődését, kibontakozását segíti.

VILÁGNAP

Miért választják az öngyilkosságot?

A WHO közlése szerint évente egymillió ember dobja el magától az életet. 2008-ban a gazdasági válság kapcsán ismét felerősödött a teória (mint az 1929-33-as világválság idején), hogy a növekvő munkanélküliség, a teljesítménykényszerből adódó nyomás - akit nem fenyeget elbocsátás, igyekszik az átlagnál többet dolgozni, hogy erre ne is kerüljön sor - hatására közvetve megnő az öngyilkosságok száma.

A tragikus tett elkövetésében szerepet játszó *másodlagos rizikófaktorok*, mint a munkanélküliség kiváltotta kétségbeesés, a rossz anyagi helyzet, a kilátástalanság szakemberek szerint önmagában nem elég ahhoz, hogy valaki kétségbeesett lépésre szánja el magát. Mindezek növelhetik a lelketegységek kockázatát, ami a már említett tényezőkkel együtt valóban öngyilkossághoz vezethet. Ehhez azonban szükséges valamely *elsődleges rizikófaktor* megléte. Ilyen valamely pszichiatriai zavar fennállása – depresszió, skizofrénia, alkohol- vagy drogfüggőség stb. –, a tény, hogy az illető régebben már megpróbálta eldobni magától az életet, esetleg a családjában előfordult öngyilkosság.

A fejlett országok közül Dél-Koreában és Japánban a legaggasztóbb a helyzet. Dél-Koreában a korábbi évekhez képest megkétszereződött a befejezett öngyilkosságok száma, százezer lakosra 2008-ban 24,8 eset jutott az Egészségügyi Világszervezet (WHO) adatai szerint. Japánban hasonlóan alakult az arány: ott tavaly százezer emberből 24 végzett magával. Pár hónapja a világsajtó beszámolt egy nagy port kavart japán esetről: a hokkaidói bíróság 100 millió jen kártérítést ítélt meg egy 33 éves férfi családjának, miután az munkahelyi túlhajszoltság miatt 2005-ben öngyilkosságot követett el. A férfi

Életbevágó döntés. Nem éri meg

© Stiller Ákos

egy mezőgazdasági szövetkezetben dolgozott, depressziós volt, és munkája súlya alatt roppant össze.

Japánban és Dél-Koreában a csoportosan elkövetett öngyilkosságok száma is megnőtt az utóbbi években, amiért sokan a médiát, a világhálót okolják, mondván, a közösségi portálokon, fórumokon az emberek név és arc nélkül befolyásolhatják társaikat, megoszthatják egymással ötleteiket, gondolataikat, amelyek sokszor destruktívak. Egy-egy népszerű „celeb” magánéleti katasztrófája, öngyilkossága olykor hetekig napirenden van a tévében, rádióban, újságokban.

Az állás elvesztése, illetve a munkával járó stressz, a megnövekedett felelősség miatt az Egyesült Államokban is megnőtt azok száma, akik munkájuk miatt követtek el öngyilkosságot. Az amerikai hadseregben tavaly hivatalos adatok szerint legalább 128 eset történt, de ennél többre becsülik azoknak az öngyilkosságoknak a számát, amelyekről még nem bizonyosodott be egyértelműen, hogy munkahelyi okokra vezethetők vissza. Az Amerikai Munkaügyi Hivatal közlése szerint 2008-ban 28 százalékkal megnőtt a munkahelyi öngyilkosságok száma, 251 ilyen jellegű esetet regisztráltak. Ami a lakosság összlétszámát tekintve – 2006-ban meghaladta a 300 milliót – nem kirívóan magas szám, de százalékos arányban az előző évhez képest jelentős. Éppen elég ahhoz, hogy felhívja a figyelmet arra, hogy az anyagi veszteségek mellett egészségügyi kockázatokat is rejt a gazdasági válság.

„Az emberekre nehezedő nyomás miatt megnőtt az alvászavarban szenvedők és a szívrohamon átesett betegek száma, de a többi súlyos kór is több áldozatot szed, mint korábban” – választa a helyzetet nagy vonalakban Thierry Guedj munkaügyi pszichológus, a Bostoni Egyetem professzora. Statisztikák szerint a munkahelyi öngyilkosságok 95 százalékát férfiak követik el az Egyesült Államokban, többségük a 45-54 éves korosztályból kerül ki. A módok közül legtöbbször a golyó általi halált választják, ezt követi a gyógyszermérgezés. A munkahelyi stressz mint rizikófaktor főként az aktívan dolgozóknál, a 25-55 éveseknél van jelen. Akik egyedül élnek, nagyobb eséllyel lesznek öngyilkosok, mint a párkapcsolatban élők, közülük is – életmódjuk, munkatempójuk miatt – a „legveszélyeztetettebbek” a vezetők, felsővezetők. A munkahelyi öngyilkosságok 14 százalékát követték el a felsővezetők 2008-ban az Egyesült Államokban, ahol százezer lakosra évente 11,1 szuicid eset jut.

Mi a helyzet itthon?

2006-ban 2460 ember követett el öngyilkosságot Magyarországon a Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint. Egy évvel később 2440. Ebből is látszik, hogy az elmúlt években stagnált a szuicid esetek száma, de világviszonylatban még így is az évente legtöbb esetet regisztráló tíz ország között vagyunk. 1983-ban volt a legtragikusabb a helyzet, akkor százezer lakosra 4611 öngyilkos eset jutott. Az öngyilkosságok száma a 45-55 éves korosztály tagjainál és az idősebbeknél a legmagasabb. A férfiak drasztikusabb megoldást választanak: gyakori az önakasztás, a hídról való leugrás, fegyver általi halál, míg a nők többsége gyógyszerrel vesz be.

Szeptember 10-e az öngyilkosság világnapja.

Forrás: hvg.hu

Programjaink

Dátum	Nap	Időpont	Megnevezés
OKTÓBER			
Október 5.	Hétfő	17 ³⁰ – 20 ³⁰	Országos Találkozó megbeszélés
Október 22.	Csütörtök	17 ³⁰ – 20 ⁴⁵	Szupervízió
Október 26.	Hétfő	17 ³⁰ – 20 ³⁰	Esetkonzultáció
NOVEMBER			
November 2.	Hétfő	18 ⁰⁰ – 20 ³⁰	Dr. K. A. foglalkozása A CSOPORT
November 5.	Csütörtök	18 ⁰⁰ – 20 ³⁰	Dr. K. A. foglalkozása B CSOPORT
November 12.	Csütörtök	17 ³⁰ – 20 ⁴⁵	Szupervízió
November 23.	Hétfő	17 ³⁰ – 20 ³⁰	Esetkonzultáció
DECEMBER			
December 10.	Csütörtök	17 ³⁰ – 20 ⁴⁵	Szupervízió
December 14.	Hétfő	17 ³⁰ – 21 ³⁰	Karácsony

5

Figyelem!

A szünetek 19 órától 15 percben, 19:15-ig tartanak minden esetmegbeszélés és szupervízió alkalmával.

Betegségek bemutatása 9.

SZENVEDÉLYBETEGSÉGEK IV.

játékszenvedély

„Minden problémámat megoldaná egy nagyobb nyereség”

Kártya, lottó, kaszinó, lóverseny, játékgyép – mind a nyereség lehetőségével kecsegtetnek. Noha a szerencsejáték örömet és izgalmat okoz, függőséghez is vezethet. A játékos pedig csak két esetben nem tudja abbahagyni a játékot: ha nyereségben van, vagy ha veszteségre áll.

A játék az egész állatvilágban megfigyelhető tevékenység. Születés után a világ megismerését és a tanulási folyamatokat segíti elő, az ember számára emellett alapvető örömforrás, szórakozás, kikapcsolódás, amely nem kizárólag a gyermekkorra korlátozódik, egész életünkön át, az élet szinte minden területén jelen lehet. Noha változatainak száma végtelen, minden esetben az izgalom (a nyereséghez vezető út) és az öröm (a nyereség) lehetőségét hordozza magában a résztvevők számára.

Olyannyira, hogy az emberek 99 százaléka életében legalább egyszer kipróbálja a szerencsejátékot. Van, aki megelégszik ennyivel, és van, aki többet nem tud kiszállni belőle. Amerikai vizsgálatok azt mutatják, hogy kóros játékszenvedély a lakosság 1-1,5 százalékánál alakul ki, ami Magyarországon körülbelül százezer rendszeresen kockáztatót jelenthet, ám olyan statisztikák is vannak, amelyek szerint 2-3 százalékot érint a beteges szenvedély. A játékszenvedélyek az impulzuskontrollzavarok (késztetéseknek, csábításoknak való ellenállás képtelensége) közé tartoznak. A játék célja a győzelem, a siker iránti vágy, illetve a napi – sokszor nyomasztó – valóságból való kiszakadás.

A szenvedélyes játékosok többsége – az alkohol- és a drogfüggőséghez hasonlóan – férfi. „Ez leginkább azzal magyarázható, hogy a férfiak jóval teljesítményorientáltabbak, mint a nők, ráadásul a kudarc- és stressztűrő képességük is alacsonyabb” – árulta el Bolgár Judit pszichológus, egyetemi tanár.

Szenvedélyes játék. Erkölcsi és morális leépülés?

Nem véletlenül említjük a játékszenvedélyt egy kalap alatt az alkohollal és a droggal, hiszen ennek is a hétköznapi életből való menekülés a lényege. „Nagyobb problémát jelent, hogy a szenvedélybeteg nem akar megszabadulni a játéktól, mivel az élvezeti értéke mellett nincs súlyos egészségkárosító hatása. A drog, az alkohol vagy éppen a dohányzás esetében a romló egészsége miatt kap egyfajta fenyegető jelet az illető, amelynek következményeként beindul valami az én-védő mechanizmusában. Ennek során dől el, hogy a pillanatnyi élvezet vágya, vagy a hosszú távú gondolkodás kerekedik-e felül. Ám emellett, hogy nincs fiziológiai következménye – csak erkölcsi és morális leépülés –, a pozitív kicsengése annál inkább érezhető. A szerencsejáték társaságot biztosít – nézzük csak a lóversenyt, vagy a kártyajátékokat, de az egymás mellett sorakozó játékgyépek is megteremtik a maguk millióját.

Persze a többi szenvedélybetegség is kötődhet szociális környezethez, de tudjuk: a drogos végül magányosan hal meg” – magyarázza Bolgár Judit.

Az emberek többségénél a szerencsejáték csupán szórakozást jelent, izgalmat, újdonságot, örömezt, és nem folyik bele a mindennapjaikba. Ám aki a konfliktusai elől a játékba menekül, feszültségoldásra használja azt, bekerül egy ördögi körbe, mert a problémáit nem megoldja, hanem újabbakkal tetézi. Végül ez az út vezet a függőséghez. A beteg tartósan és ismétlődően hibásan viszonyul a szerencsejáték kihívásához, gondolkodását és életvitelét teljesen kitölti új szenvedélye, illetve az ehhez szükséges pénz – a legtöbb esetben kölcsönből, illegális tevékenységből történő – előteremtése. Életcéljai elpárolognak, munkája és családi élete romokban hever, egzisztenciálisan csődhelyzetbe kerül. Ilyenkor nem ritka a végső játék (last game), mint rejtett öngyilkossági készlet.

Ki érintett, és miért?

Hogy miért kockáztatnak az emberek? Legtöbbször a gyors nyerési lehetőséget jelölik meg fő motivációnak, a szerencsejátékokra csábító reklámok pedig azt sugallják, hogy ehhez mindössze elég egyetlen esély, ami noha rendkívül csekély, pénzbe kerül. Ám jóval inkább arról van szó, hogy az egyetlen – de legalábbis a legfőbb – örömforrás az életükben, vagy éppen pótcselekvés.

Transzállapotban? Kielégülés © AP

"A gépezés miatt keletkezett anyagi gondokból adódó családi problémáimat egy csapásra megoldhatná egy nagyobb nyereség vagy fődíj, és végre elismernék az erőfeszítéseimet" – mondta Mike József, aki saját bevallása szerint játékfüggő. „Van egy biztos módszerem, a játékgépek szoftvere ugyanis kiszámítható; eleinte csak figyelem, ki mennyit dob bele, és hogyan ad vissza a gép, majd mikor már van benne annyi, hogy nagyobb összeget is kiadhat, akkor szállok rá” – reagál interjúalanyunk arra a kérdésünkre, hogy szerinte ki nyer, a játékos vagy az üzemeltető.

A kóros játékszenvedély alapvető jellemzője a kockázat megítélésének zavara. „Irreálisak, képtelenek elfogadni a véletlen szerepét, azt, hogy ha ötször piros jött ki a ruletten, hatodszorra is csak 50 százalék esélyük van a feketére. Nem logikusan, a normatív stratégia alapján döntenek, hanem a gyermeki képzeletvilágból eredő biztos szisztémára mennek, amihez mindig kell egy újabb utolsó lehetőség, hogy

működjön” – magyarázza Bolgár doktornő.

A játékfüggőség kialakulásában többféle összetevő is szerepet játszhat: öröklődött hajlam, a központi idegrendszer biológiai (neurokémiai) eltérései, valamint pszichológiai tényezők. A genetikai vizsgálatok szerint az örömeztben alapvető szerepet játszó dopamin szabályozásáért felelős egyik génben jelentős eltérés mutatkozik a szenvedélybetegek és a kontrollcsoport között. De ezt nem kell készpénznek venni, azoknál, akik a kóros gént (DRD2 A1 allél) hordozzák, csupán nagyobb valószínűséggel lép fel szenvedélybetegség.

Az eufória biokémiai alapja a dopamin felszabadulása az agytörzsben elhelyezkedő örömközpontban. A folyamatot többnyire természetes források váltják ki, mint amilyen az evés, a szexuális élet, a szerelem vagy az anyai érzések. A függőségben szenvedőknél ez a jutalmazó pályarendszer sérült vagy nem működik. Mivel az átlag örömforrás így nem szabadít fel elég dopamint, valami extrát kell keresni, hogy az illető „kielégüljön”, így ők a játék – vagy az internet – révén kerülhetnek egy olyan

transzállapotba, amelyet a mindennapi életükben nem tudnak elérni. A negatív életesemények legalább ennyit nyomnak a latban, közülük a két legfontosabb: a diszharmonikus családi állapot vagy egy fontos személy elvesztése.

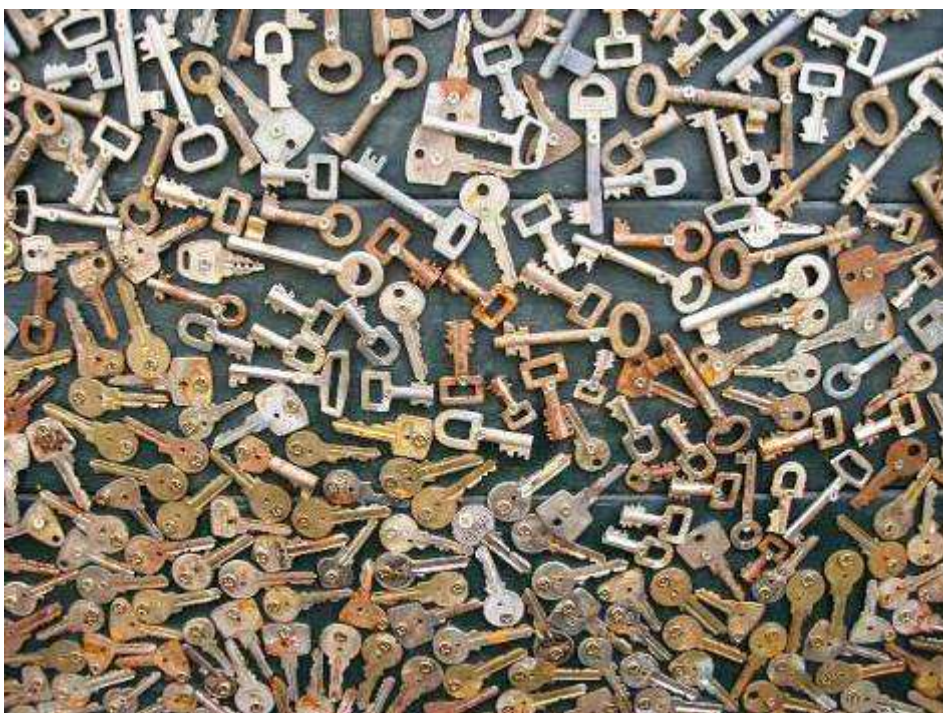
„Ha valaki a számítógépén rendszeresen pasziánszozik, már függőnek minősül. A pénznyeremény csupán egy járulékos dolog. Akit napokig az íróasztalához szögez egy számítógépes játék, szintén szenvedélybeteg” – hívta fel a figyelmet Szegény György, munka- és szervezet szakpszichológus, igazságügyi szakértő. A szenvedélybetegeket többnyire a hozzátartozói viszik szakemberhez, akik leggyakrabban a játékgépek, pénznyerő automaták vagy kártyajátékok rabjai. Maga a betegség hosszantartó, krónikus lefolyású, ám hosszabb tünetmentes időszak után is bekövetkezhet a gyors visszaesés. „A szenvedélybetegek – terápiás vagy gyógyszeres kezelés után – tünetei átkonvertálódhatnak, például a játékgépes egy másik szenvedélynek kezd el hódolni, megjelenik egy másik betegség: ez a tünetváltás” – magyarázza a szakértő.

Természetesen nincs éles határ az egészséges és a kóros mértékű játék között. Mint a legtöbb szenvedélybetegség, ez is nagyon nehezen kezelhető, nincsen egyértelműen hatékony terápiája. A gyógyulásra nem motivált beteg kezelése pedig reménytelen. Első lépés a beteg együttműködésének elérése, a betegségtudat kialakítása, ugyanis a legtöbbször még az orvosának sem vallja be függőségének mértékét. Pszichoedukatív módszerrel megtanítható a beteg a szerencsejátékok racionális felfogására, a „mágikus” szemlélet helyett. Emellett a konfliktusmegoldó képességet és az érzelmi kifejezőkészséget is javítani kell, ami szinte minden függőre jellemző.

Gyógyszeres kezelésben az antidepresszívumok közül a szerotonin rendszerre ható szerek (úgynevezett SSRI-ok) csökkentik a készletet, míg a játék iránti sóvárgást a dopamin rendszert befolyásoló orvosságok (bupropionok) mérséklék. A pszichoterápiás módszerek közül az alkoholbetegeknél alkalmazott Minnesota-modell része, a gondolkodásra és viselkedésre ható kognitív viselkedésterápia válhat be. A lényeg, hogy több megközelítés egyidejű alkalmazásával lehet csak eredményt elérni, ám a visszaesés veszélye még évek múltán is nagy.

A témáról bővebben az Egészség Plusz 2009 c. HVG kiadványban.

Forrás: hvg.hu

Könyvismertető

Hajduska M. - Lukács B. - Mérő L. - Popper P.:
Krizishelyzetben - A válság mint esély

A modern korban a technika ugrásszerű fejlődése a kontroll illúzióját is megteremtette a civilizált ember számára. A fejlett eszközök, az információk és a lehetőségek tengerében úgy tűnhet, magabiztosan uraljuk, irányítjuk életünket – egészen az első komolyabb krízishelyzetig, ami „kifordítja sarkaiból a világot”.

Ezekben az átmeneti, de annál ijesztőbb és fájdalmasabb periódusokban a mindennapok addigi rendje felborul, a megszokott és biztonságosnak hitt keretek leomlanak. Ilyenkor még a legerősebb, legöntudatosabb emberen is eluralkodik a tehetetlenség és a kiszolgáltatottság érzése. A valódi válság mindig új időszámítást nyit az egyéni történelemben: utána már sohasem sem lesz pontosan úgy, ahogy előtte volt.

9

Konrád György:
Harangjáték

"**A** Harangjáték című kötettel zárul egy trilógia, amely a Kakasok bánata és az Inga című könyveimmel együtt alkot egészet. Kétszáznegyven miniatűr, egymással lóugrások kapcsolatban álló mondatok, nem regény és nem esszé, tűnődések a tartásról, önállósított liriko-epigrammatikus szekvenciák, egyszemélyes életfilozófia. Egy ember körbefordul a maga világában, térben és időben, a szövegdarabok véletlenszerűen egymásra találnak, közöttük személyes összetartozás van. Háziiparos vagyok, biográfiám eseményes részét, a leghosszabbat befejeztem. Most éppen ások. Szürke foltokat szeretnék föleleveníteni, kép adja a képet. Lehet, hogy az ásás végtelenné húzódik. Mint amikor egy csoportfényképből egy arcot kiemelünk,

és népes kíséret jön a nyomában. Városokat, tereket keresek, ahol történt valami. Hogyan építi-börtönzi be magát egy ember a sorsába? Lehetett volna másképp is, a megvalósulás rendszerint időtlen. Az irodalommal kutatom, hogyan éljek. Még ha egyes szám első személyben gondolkodom is, érzek magam körül egy többes szám első személyt. Az én mögött lappang egy mi. A pontos emlék kimélyíthető, az igazság érdekes, többletvarázsa van. Asztalhoz ülve, megyek a tollam után, és megsejtek emberi állapotokat. Akarhatom is, hogy ilyen vagy olyan legyek, de az akaratom nem elég erős játékos a sorsommal szemben. Olvasóim felderítője vagyok alkonyi tájakon, félvakon tapogatózom a megvilágítás felé, és csak késve fogom fel, hogy éppen ez a tapogatózás

az utam célja. Kenyérkereső munkáim nézőpontnak is megfeleltek. Beleszülettem a témába, napjaim keretéről mint agyalágyult és fantasztikus történelemről gondolkodhattam. Nem lepődöm meg rajta, hogy a ragadozó húst akar enni, a pók legyet akar fogni, és hogy az ember viszont sok mindent akar. Zéróista vagyok, és a semmihez mérem a történéseket. Mi máshoz mérném a valamit, mint a semmihez? Ha több annál, akkor már valami. Köszönöm, hogy van házam, és lett vacsorám is; emlékezetemben leélni érdemes napokat sorolok egymás mellé. Igyekszem megmenteni valamit jövőmenéssel eltöltött napjaimból, próbálok nem egészen meghalni, csak hogy egy darabig még legyenek, mint egy fatörzsbe vésett, vagy egy börtöntéglafalba karcolt monogram."
(A szerző)

A segítő ember

Alapállásunk a kényelem, az önféltés, a hiúság, az öntetszelgés, az önsajnálát, egyszóval az önzés, ritkán tudunk valóban odafordulni a másik emberhez, s ahogy múlik az idő, önzésünk mindinkább merev és meszes lesz. Ritkán teszünk olyasmit, amit nem szoktunk tenni. Siker, javak, pénz és hatalom, kapaszkodás törékeny ranglétrákon, személycserék kimagasló állásokon, erről esik a legtöbb szó.

A segítség az egyén transzcendenciája, a lélek orvosa. A segítő ember nem ér rá önmagáért szorongani. Maga ad magának feladatot. Segít a környezetének élni, a terheket viselni, a megérthetőt megérteni.

Mindig mindenütt vannak oltalomra, támogatásra, tanításra, gyógyításra, szórakoztatásra szoruló. A segítő azzal kezdi, hogy érdeklődik és beleéli magát a másik bőrébe. Kérdez, és megérteni próbál, odahajol, türelmesen vár. Aki máson segít, magán segít. Szép-szép a csere, de a mindenáron kapni és nyerni akaró ember unalmas és éretlen. Tisztelet a csendesen, figyelmesen, okosan adni tudóknak. Melyik emberi cselekedet lesz a jó mintája? Választhatnánk azt a légkört is, amellyel anyák a kisgyereket körülveszik. Koszorú az Ismeretlen Katona lába elé? Inkább az Ismeretlen Anya elé. Felnőtté kell válnunk ahhoz, hogy a másik emberben, akárhány éves, meglássuk a segítségre szoruló gyereket.

(Idézet a műből)

Filmajánló

Kiságyúk

(Sprægfalrig bombe - színes, feliratos dán vígjáték 90 p. 2006)

Rendező: Tomas Villum Jensen

Színész: Line Kruse, Mille Dinesen, Nikolaj Lie Kaas, Ulrich Thomsen

Kis országok kis filmiparral bírnak, ezért a nagy filmhatalmak árnyékában hasonló problémákkal szembesülnek – így aztán a Kiságyúk cselekménye Magyarországon is bármelyik pillanatban lejátszódhatna.

A dán filmművészet hazai kedvelői inkább azonosítják a skandináv ország természetét **Anders Thomas Jensen** agyszüleményeivel, semmint **Lars von Triert** egyre elborultabb vízióival. Mivel a *Zöld hentések* és az *Ádám*

almái alkotója jegyzi a *Kiságyúk* forgatókönyvét, a gyanútlan néző ismét felhőtlen szórakozásra számíthat – pláne, ha kicsit is konyít a szerzői film és a közönségfilm közötti alapvető különbségekhez. Ebben a meglehetősen valószerűtlen, de annál meghökkentőbb történetben ugyanis két kemény ember és az ő közvetítésükkel két koncepció küzdelmét csodálhatjuk, amikor egy börtönviselt apuka (**Ulrich Thomsen** – *Születésnap*, *Ópium*) egy kártérítési ügy következményeként társalkotója lesz Claus Volternek (**Nikolaj Lie Kaas** – *Idióták*, *Csak egy szerelmesfilm*), a kritikusok által felkapott, de hazájában minimális nézettséggel bíró, elszállt művészfilmesnek. **Tomas Villum Jensen** rendező (*Szoláriummacsó*) jó terepismeretére és kiváló színészeire támaszkodva pazar képet fest az akarat erejéről és a tehetség hiányáról, és úgy tart műfajelméleti gyorstalpalót, hogy az ember közben sírva nevet – holott valójában jegyzetelnie kellene, könnyek között fuldokolva.

A dánok ismét bebizonyították, hogy képesek másfél órában világosan fogalmazni, és hogy bár nyilvánvalóan valami büzlük odaát, nekik eszük ágában sincsen titkolni gyengeségeiket.

Messiások és mások

Áfra János

Nemcsak a Krisztus-ikonográfia XX. és XXI. századi vérfrissülésének stílusjegyeit, de a tágan értelmezett megváltás gondolatot, a halálhoz kapcsolódó művészi asszociációkat, és meglepő módon a megbomló női testet is jobban megismerhetik azok, akik ellátogatnak a *Messiások, avagy A nyugati ember és a megváltás gondolata* című grandiózus tárlatra, melyre a *Modem* igazgatója több mint 80.000 látogatót vár!

Az elővételben megváltott jegyek mennyisége alapján ("Az igazi da Vinci" mellett) a múzeum eddigi legnagyobb érdeklődést keltő, egyben a legkomolyabb előkészületet igénylő tárlata augusztus 13-án nyitotta meg kapuit 1300 négyzetméteren, 120 művész 200-nál több művével. Mondhatni, hogy szakrális és profán tapasztalatok összekapcsolási kísérlete valósul meg a kiállítóterben, bár a képeket szemlélve úgy tűnik, az ember testtudata – néhol undor formájában – többnyire a megértést korlátozó tényezőként lép fel.

A kiállítást megálmodó és installáló csapat intencióit részletezve Gulyás Gábor, a *Modem* igazgatója elmondta, hogy nem akartak kifejezetten vallásos, feltűnően ateista vagy nagyon provokatív tárlatot létrehozni. Az

anyag jelentős része mégis sokkoló lehet a publikum számára, épp emiatt megtekintését tizenkét éven aluliak számára nem ajánlják a szervezők.

Testünk határaival és anyagi létezésünk korlátaival szembesülhetünk Andres Serrano *Hullaház* (1992) című fotósorozatán is, ahol a túlexponált testek az elhagyottság emlékművei. A testrészek abnormális elváltozásaikkal inkább érzetik a megváltás hiányát, mint annak lehetőségét. Serrano egy másik szekcióban installált képe, a *Merülés* (1987) a tárlat egyik legesztétikusabb darabja, amely a maga meleg színeivel, közlőrlől mégis fluidizált hatást keltő buborékos felületével úgy válik igazán élvezhetővé, ha megfigyelési távolságunkat anélkül változtatjuk, hogy levonnék szemünket a képről.

A tárlat elsősorban az utóbbi száz év emblemikus képzőművészeinek megváltás- és testértelmezéseivel foglalkozik. A munkák között Pablo Picasso, Edvard Munch, Salvador Dalí, Oskar Kokoschka, Francis Bacon, Andy Warhol és Keith Haring munkái is fellelhetők. Több, a művészettörténeti albumokból már sokunk számára ismert kép is ott van a falakon, például

Munkácsy Mihály *Krisztus Pilátus előtt* vázlata (1881), Czigány Dezső *Gyermektemetése* (1907-08), Kmetty János *Mennybemenetele* (1913), és Derkovits Gyula *1514* (1928-29) című fametszetsorozatának kanonizált darabjai is.

Azonban a XXI. század folyamatban lévő kanonizációja is erőteljesen érezteti hatását az anyagon. A kritikusok által felkarolt és a művészeti lapokban már bemutatott alkotások közül több érdekes, kortárs munka is látható most a Modemben. Marc Quinn *Szfinxe* (2005)

például a teste korlátait feszegető Kate Mosst ábrázolja jógázás közben. A fehérre festett bronzszobor a testreprezentáció új lehetőségeivel játszik el a szupermodell szokatlan testhelyzetben való ábrázolásával.

A kiállítás visszatérő motívuma, hogy két munkát dialógusba állít egymással, így elbonyolítva a befogadói pozíciót, ám egyben érdekessé is téve azt. A tematikus tárlat két fő szekciója a testtel és a megváltással foglalkozik, és így a koncepció egészen is érezhető a dialógus megteremtésének kísérlete, ám a test mulandóságával és fragmentálhatóságával folyamatosan szembesülő befogadó kimerül, mire a Krisztus-képekhez érkezik. Talán ezért van, hogy a megváltottság lehetőségével

szembesítő alkotások nem hatnak mindenkire a katarzis erejével. Az viszont elmondható, hogy a bemutatott anyag nagyon magas színvonalat képvisel, és ha ez valakit elsősorban mégsem nyugtázná le, talán érdemes egy másik alkalommal visszafelé is körbejárnia a hatalmas kiállítóteret.

Messiások, avagy A nyugati ember és a megváltás gondolata
Modem (Debrecen)
 2009. augusztus 13 - december 31.

Forrás: Prae

Márai 9.

A Rendről és a Gondviselésről

Úgy tapasztaltam, hogy az emberi élet alján rend van. S mert az emberi élet a Teremtés legbonyolultabb megnyilatkozási formája, valószínű, hogy máshol is rend van, a kezdetlegesebb és egyszerűbb létezés világában is, a kőzetek, mosómedvék, hüllők és a bolygócsillagok természetében is. Mindenben rend van, a dolgok eljutnak hozzánk, akkor is, ha ujjunkat sem mozdítjuk, s rend van abban is, hogy időnként mozdítjuk ujjunkat, vagy lelkünket a célból, hogy a dolgok eljussanak hozzánk, mi eljussunk bizonyos helyzetekhez, emberekhez, gondolatokhoz, melyekhez személy szerint, elodázhatatlanul közünk van. Mindebben rend van, ebben hiszek.

De hiszek abban is, hogy e rend mögött szándék is van, melyet nem ismerek. Nevezd, ahogy akarod. Én Gondviselésnek nevezem. Ez a szándék törődik velem, személyesen, büntet, vezet, elrendezi dolgaim, a mélybe taszít, minden pillanatban ellenőriz, építi körülöttem a világot és épít engem a világban, felhasznál. Aki ezt nem érzékeli idővel, vakki és süket. Minden mögött a Gondviselés van: ebben is hiszek.

A méltányos ítélekezésről

Olyan méltányossággal ítélni a magad ügyében is, mint ahogy méltányosságra neveled magad a mások ügyében. Nincs jogod a türelmetlenséghez, méltatlansághoz, túlzott követeléshez magaddal szemben sem. Ha azt akarod, hogy a világ elismerje emberi rangodat, ismerd el te is a magad rangját. S viselkedj annak megfelelően, türelmesen és nagylelkűen. Ne követelj magadtól többet, sem mást, sem rosszabbat, mint amit te méltányosnak ítélsz mások számára. Nem lehet önmagunkkal szemben feltétlenül követelődni. Iparkodj szerényebb lenni, tudjad, hogy erőid gyászosan végesek. Munkában, becsvágyban, emberi igényben szánd magad is, nemcsak a többiekét. Nem elég

az embereket sajnálni; sajnáld magad is. Te is ember vagy: s oly könnyű ezt a világi versenyben elfelejteni. Nemcsak mások felejtik el; legtöbbször magad is.

A lélekről és a hatalomról

Minden régi bölcselet égető kérdése volt: "Mi van az ember hatalmában?" S egyhangúan felelték mind: "Csak a lelke."

Ez a legrégibb, igen, az egyetlen igazság, melyet az ember értelme megismert és föltétlen igaznak elfogadott. Az idő, a tapasztalás, az érzékelés és a tűnődés nem változtatta meg ezt az igazságot. Csak lelkünk van hatalmunkban, semmi más. De ez a hatalom korlátlan. Nem sértheti meg senki, nem veheti el tőlünk senki a lelkünk fölött gyakorlott hatalmat, nincs az a zsarnok, nincs az a társadalmi rendszer, természeti törvény, mely megakadályozhatná, hogy lelkünkben szabadok legyünk. Ez a szabadság föltétlen. S ehhez a szabadsághoz odamérve minden más szabadság, melyet a társadalom, a hatalom és a pénz adhat nekünk, töredékes és viszonylagos.

Az orvosokról és az égtájakról

A középkorban élt a balhit, hogy az orvosok hozzák a betegségeket egyes vidékekre, mint mesterségük anyagát. Montesquieu évszázadok múltán szembefordult e tévhitel.

Nem az orvosok hozzák a betegséget, hanem a betegségek hozzák az orvosokat. S csakugyan azt látjuk, hogy minden égtájnak más és más orvos a megfelelő. A gyógymód, melynek Párizsban lelkes és okos hívei vannak, nem gyógyít Konstantinápolyban. Az orvosság, mely Oslóban biztosan hat, nem hat egészen biztosan Marseille-ben vagy Budapesten. Az orvos, aki Londonban betegek ezreit adta vissza az életnek, tehetetlen Bagdadban, ha odaveti a sorsa. Az ember nemcsak természete és szokásai, hanem az égtájak szerint is beteg és gyógyul. Ami Helsingforsban hashajtó, Kartúmban rekesztő, s az érgörccs, melyet Budapesten biztosan old a piramidon, érgörccs marad Kínában, akármennyi piramidot szed is a mandarin. A kinint Pesten félgrammonként nyeldekeljük, Szumátrán kávéskanállal. Az ember sokféle feltétel mellett beteg vagy egészséges. Gondolj erre, mikor szidod az orvost.

Arról, hogy semmi nem ijeszthet

Mi ijeszthet, ha lelked nyugodt? Ha leküzdöd a hiúságot, a kéjvágyat és a kapzsiságot? Miféle hatalmak kínozhatnak, ha te nem kínozod magad? Mi a börtön, ha a lelked szabad? Mi a halál, ha megismerted a világot és lelkedet, s nem vágyol fölösleges és kínos részletekre? Igazán, olyan voltál, mint a gyermek, aki boldogtalan, mert nem kapta meg ezt vagy azt. Gondold mindig ezt: "Nincs hatalmam, sem vagyonom, talán egészségem sincs. De milyen hatalmas vagyok, milyen gazdag, milyen fölényes, mert vágyaimat a dolgok igazságához és valóságához igazítom, s a lelkem szabad!" Ezt senki nem veheti el tőled, ennél többet senki nem adhat.

Vers

Virág Ildikó: Kulcs a lábtörlő alatt

- *suttogtam sietve,
még nem ismertelek
hideg téli este
szemem a biztató
mosolyod kereste.*

*Ünnepi díszben álltam,
vártam, hogy
csörrenjen a Kulcs a zárban,
de hiába...
Te a küszöbön állva
megkövülve láttad,
sőt vártad,
hogy a béna magány
rabszolgája
sötét zsákba dugja
szemeim büszkén csillogó
álom-szivárványát.*

*Mégis...
királyleány,
ki híven szolgálja urát,
virágokkal népesítettem be
neked a Szobát,
„Nézd, kitárom előtted ajtaját!
Ez mind a tiéd!
Lépj be hát!
Mire vársz?”*

*Ám Te csak álltál
örök süketnémán...*

*Szobám Kulcsáért
le sem hajoltál,
vak szemekkel
távoli tájakon barangoltál...*

*„Mondd, merre jársz
mit csinálsz?”
Szirmaid súgtak-búgtak
„Szeret? Nem szeret?”
zakatoltak a vonat-szavak
s én a lábtörlő alatt
őriztem neked a...
lelkem!
- Színes ruhába öltöztettem
a kertem.*

*Fáztál
Barátom,
fázom,
ha magányom
várában vár-
kisasszony
kutatja a Szobaajtó
kulcsát, s nem leli.*

*Hová lett?
Nem tudom.
Tán egy hideg téli alkonyon
meglelem...
a Közönyt már nem ismerem,
szemem egy újabb biztató mosoly után
kutat...
s tudom, a Kulcsnak ez mutat majd utat...
tán újra ott... a lábtörlő alatt...?*

